Archiwum

Kategorie: Instytucje

Na polecenie Przełożonego Starszeństwa Żydów M. Ch. Rumkowskiego 17 listopada 1940 r. adwokat Henryk Neftalin utworzył Archiwum jako pododdział Wydziałów Ewidencji. Zgodnie z wolą Prezesa placówka miała bez rozgłosu zbierać materiał do przyszłego opisu (historii) getta, a także sporządzać stosowne notatki. Jako archiwista został zatrudniony żydowski pisarz Józef Zelkowicz. Kierownictwo Archiwum objął dr Józef Klementynowski. Kolejnymi współpracownikami zostali: inż. Bernard Ostrowski i Julian Cukier-Cerski. Ten ostatni przejął prowadzenie „Kroniki Codziennej" getta. Na ile to było możliwe, Archiwum zbierało wszystkie dokumenty dotyczące getta, a jego współpracownicy pisali monografie i reportaże na temat różnych organizacji, wydziałów i zakładów. W Archiwum przez jakiś czas pracował także Szmul Rozensztajn, późniejszy redaktor „Geto-Cajtung" i kierownik drukarni. Sekretarką Archiwum była pani Jaszuńska, która później została sekretarką w Wydzia? Towarów Kolonialnych i Chleba.

Po wsiedleniach ze Starej Rzeszy oraz Czech i Moraw w 1942 r. doszli kolejni współpracownicy, a mianowicie dr Bernhard Heilig ekonomista i publicysta, oraz dr Oskar Singer ostatnio redaktor naczelny wydawanego w Pradze „Jüdisches Nachrichtenblatt". W czerwcu 1942 r. dołączył jeszcze dr Oskar Rosenfeld (Wiedeń).

Po zlikwidowaniu Wydzia?u Szkolnego Prezes zatrudnił w Archiwum uczonego dr Kamienieckiego, dotychczasowego inspektora szkolnego. W marcu 1943 r. dr. J. Klementynowski przejął kierownictwo nowo powołanej Kasy Pożyczkowej, a na jego następcę jako kierownika Archiwum został powołany dr Oskar Singer. W 1943 r. nastąpiły poważne zmiany wśród współpracowników Archiwum. Na gruźlicę zmarli kolejno: Cukier-Cerski – 6 kwietnia 1943 r., dr Kamieniecki – 21 czerwca 1943 r. oraz dr Heilig – 28 czerwca 1943.

Na początku 1944 r. Archiwum rozpoczęło pracę nad „Encyklopedią getta". Brak odpowiedniego sztabu współpracowników utrudniał

całe przedsięwzięcie.

Przy Archiwum istniała tzw. Komisja Cenzury składająca się z głównego kierownika adwokata Neftalina, ówczesnego kierownika Archiwum, dr. Kamienieckiego oraz kierownika Wydziału Szkolnego Mosze Karo .

Wszystkie materiały dostarczone przez archiwistów podlegały dokładnemu sprawdzeniu, zanim zostały włączone do Archiwum. Pod pojęciem Archiwum nie należy wyobrażać sobie cichej pracowni uczonego, gdzie skrupulatnie opracowuje się zebrane dokumenty. Wspomniane zgony archiwistów, w tym także śmierć urzędnika Hechta, wskazują na ciężkie warunki pracy. Głód i zimno niemal całkowicie uniemożliwiały w miarę regularną i twórczą pracę. Brakowało także odpowiednich zewnętrznych współpracowników. Działalności Archiwum nie ujawniano przed osobami postronnymi i dlatego brak było informacji od mieszkańców getta. Główna trudność, która nie pozwalała na dokładne sporządzanie relacji, polegała na tym, że prawie niczego nie można się było dowiedzieć od kierownictwa biura Przełożonego Starszeństwa Żydów. Uzyskanie od nich ważnych materiałów okazywało się niemożliwe. Przełożony we wszystkich sprawach politycznych był bardzo powściągliwy i milczący oraz unikał wszelkich pytań, dając zawsze stereotypową odpowiedź: „Jeszcze nie czas o tym pisać”. Także pierwsza sekretarka, panna Dora Fuchs była niezwykle oszczędna, wręcz odmawiała informacji, co można zrozumieć biorąc pod uwagę sytuację. Archiwiści dowiadywali się o wydarzeniach na podstawie własnych przeżyć, przeważnie bez możliwości dotarcia do ich przyczyn lub kulis. „Kronika Codzienna” prowadzona początkowo dość ascetycznie przez Cukiera-Cerskiego, potem trochę żywiej przez dr. Oskara Singera przedstawia dość ciekawy obraz życia w getcie. Nowele, wiersze, reportaże, monografie, różne dzieła zebrane (przemówienia Prezesa) etc. oraz archiwa niektórych wydziałów tworzą razem zasługujący na uwagę materiał źródłowy do późniejszej obiektywnej oceny tej jedynej w swoim rodzaju wspólnoty.

Oskar Singer

Źródła

Encyklopedia, s 14-16.

Tagi

administracja żydowska administracja niemiecka topografia getta

Data aktualizacji: 07-11-2026

Data dodania: 07-07-2023